

М. І. Хавронюк, Г. Л. Шведова]; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2017. – 242 с.

4. Методичні рекомендації: Управління корупційними ризиками при прийнятті кадрових рішень у сфері управління, що належить до видання Міністерства внутрішніх справ / МВС, ДНДІ / , 2017. – 42 с.

Загинець Зоя Аполлінаріївна,
начальник відділу кримінально-
правових дисциплін Інституту
спеціальної підготовки Національної
академії прокуратури України, доктор
юридичних наук, доцент

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Проблема боротьби з корупцією є однією з найбільш важливих у нашій державі, що обумовлено віднесенням корупції до актуальних загроз національній безпеці України. Відповідну загрозу несуть не лише власне корупційні злочини, а й злочини, які умовно можна назвати квазікорупційними, які помилково не були віднесені законодавцем до корупційних. До них належить і декларування недостовірної інформації (ст. 3661 КК). Враховуючи те, що вказаний вище злочин не є корупційним, у випадку його вчинення винувата особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності.

За даними судової статистики у 2016 р. за вчинення злочину, передбаченого у ст. 3661 КК, набрали законної сили вироки відносно 3-х осіб. Жодна з цих осіб не була засуджена, всі вони були звільнені від кримінальної відповідальності: в одному випадку – у зв'язку з дійовим каяттям, у двох випадках – з інших підстав. У 2017 р. кількість осіб, відносно яких набрали законної сили обвинувальні вироки збільшилася та становила 78 осіб. З них лише 7 осіб було засуджено за вчинення злочину, передбаченого у ст. 3661 КК. Стосовно 71 особи справи були закриті у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності (67 осіб – у зв'язку з дійовим каяттям, 2 – у зв'язку зі зміною обставини, 2 – з інших підстав). Виходячи з аналізу Єдиного державного реєстру судових рішень, кількість осіб, які у 2018 р. були звільнені від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого у ст. 3661 КК, буде істотно більшою порівняно з 2017 р.

Для аналізу та узагальнення судової практики у частині застосування до осіб, які вчинили злочин, передбачений у ст. 3661 КК, нами було вивчено 18 судових рішень (ухвал), відповідно до яких винуваті особи звільнялися від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обставини та 3 ухвали, відповідно до яких прокурору було відмовлено у задоволенні його клопотання про звільнення особи, яка

вчинила злочин, від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки.

Як вбачається з ухвал судів, відповідно до яких приймалося рішення про закриття кримінального провадження відносно особи, яка вчинила злочин, передбачений у ст. 3661 КК, у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності з причини зміни обстановки, суди під зміною обстановки визнавали, як правило, подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (16 ухвал або 89%). При цьому в одних випадках суди вказували, що у зв'язку з цим діяння втрачало суспільну небезпечність (5 ухвал), а в інших – що особа перестала бути суспільно небезпечною (9 ухвал). Інколи в ухвалях відсутня конкретизація того, на що вплинула зміна обстановки: на втрату діянням суспільної небезпечності чи на втрату особою суспільної небезпечності (2 ухвали).

У двох з проаналізованих нами ухвал суд дійшов висновку, що у зв'язку зі зміною обстановки особа перестала бути суспільно небезпечною, оскільки на момент постановлення процесуального рішення вона припинила виконувати функції держави або місцевого самоврядування.

Відмовляючи прокурорам або обвинуваченим у задоволенні клопотань про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності через зміну обстановки відносно особи, яка вчинила злочин, передбачений у ст. 3661 КК, суди мотивували це тим, що сторонами не надано доказів того, що кримінальне правопорушення, вчинення якого інкримінується обвинуваченому на час розгляду кримінального провадження втратило суспільну небезпечність. Із заявленого клопотання не вбачається, яка обстановка існувала під час вчинення обвинуваченим злочину, що спонукала останнього до його вчинення, не зазначено об'єктивні умови життя та діяльності, в яких він перебував під час вчинення злочину і які значною мірою впливали на його суспільну небезпечність, та перестали існувати після скоєння злочину, в чому полягають ці зміни на даний час. Окрім того, звертається увага на те, що та обставина, що обвинувачена визнає вину і факт подачі декларації не може свідчити про зміну обстановки та втрату ним суспільної небезпечності у такій мірі, що у свою чергу унеможливило вчинення ним іншого кримінального правопорушення.

Таким чином, як вбачається з проаналізованих нами судових рішень, суди зазвичай визнають зміною обстановки, що призводить або до втрати діянням суспільної небезпечності, або до втрати особою суспільної небезпечності, заповнення винуватим на офіційному веб-сайті НАЗК декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, після внесення кримінального

правопорушення до ЄРДР та повідомлення про підозру у вчиненні злочину, передбаченого у ст. 3661 КК.

Однак сьогодні має місце й інший варіант кримінально-правової оцінки факту подання цієї декларації. Він оцінюється судами як дійове каяття особи, у зв'язку з чим судом вбачаються підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 45 КК. Окремі суди відмовляють у задоволенні клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, мотивуючи це тим, що суб'єкт декларування подав таку декларацію (16 травня 2018 р.) після вручення повідомлення про підозру (25 січня 2018 р.), затвердження обвинувального акта (26 січень 2018 р.), надходження обвинувального акту до суду (1 лютого 2018 р.), що не підтверджує його дійового каяття.

Таким чином, як вбачається з наведеного вище аналізу ухвал судів, на сьогодні неоднозначно вирішується питання про те, підставою для якого рішення суду є подання суб'єктом декларування електронної декларації після внесення до ЄРДР відомостей про вчинення ним злочину, передбаченого у ст. 3661 КК: про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, про притягнення особи до кримінальної відповідальності та врахування такої обставини при призначенні покарання.

На нашу думку, прийняття судом першого з вказаних рішень є помилковим, оскільки подання суб'єктом декларування електронної декларації не свідчить про певну зміну обстановки, оскільки її подання вказує не на зміну зовнішніх умов, а на внутрішнє спонукання винуватого виконати свій обов'язок, передбачений в антикорупційному законодавстві України. Як вбачається, у такому випадку позиція суб'єкта декларування є активною та залежить від його волі та свідомості. У випадку зміни обстановки винувата особа займає пасивну позицію стосовно впливу на певні зовнішні умови, які існують навколо неї. Ці зовнішні умови є тим активним началом, яке власне й зумовлює зміну обстановки. Окрім того, як було встановлено у ході аналізу судової практики, суди так і не дійшли згоди з приводу того, на що впливає зміна обстановки: на втрату діянням суспільної небезпечності чи на втрату особою суспільної небезпечності. Це також свідчить про те, що фактично неможливо встановити такий зв'язок між відповідними явищами, а прийняття рішення про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки у випадку подання суб'єктом декларування електронної декларації після внесення відомостей в ЄРДР стосовно факту вчинення ним злочину, передбаченого у ст. 3661 КК, є помилковим.

Таким чином, найбільш вірогідними у цій ситуації є прийняття рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Однак і таке рішення може бути

спростовним, оскільки у випадку, коли на офіційному веб-сайті НАЗК в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поміщена декларація суб'єкта декларування, це може свідчити про відсутність такого елемента складу злочину, як його суб'єктивна сторона. Адже з урахуванням конструкції складу злочину, передбаченого у ст. 366 І КК, цей елемент складу злочину характеризується прямим умислом, яким визнається умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання (у злочинах з формальним складом – бажала вчинити суспільно небезпечне діяння (умисно не подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування)). Вважаємо, що якщо така декларація подана суб'єктом декларування незабаром після внесення в ЄРДР відомостей щодо вчинення нею злочину, передбаченого у ст. 366 І КК, то це може свідчити про відсутність прямого умислу на неподання електронної декларації, а отже про відсутність складу злочину загалом як підстави кримінальної відповідальності. А це, у свою чергу, зумовлює постановлення виправдувального вироку, а не закриття кримінального провадження.

Задніченко Сергій Іванович,
заступник директора Департаменту
аналітичної роботи та організації
управління МВС України

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Бажання України стати рівноправним членом європейського співтовариства робить необхідним втілення у життя досвіду державного управління, насамперед діючих у розвинених демократичних країнах організаційних та правових механізмів виявлення та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління. На сьогоднішній день в нашій державі, за підтримки міжнародних організацій, вживаються заходи щодо впровадження інституційних засад попередження та боротьби з корупцією в системі державного управління, питома вага яких направлена саме на забезпечення своєчасного виявлення та мінімізації корупційних ризиків, як і в більшості країн ЄС. Корупційні ризики – це комплекс правових, організаційних та інших причин, які сприяють, породжують чи заохочують державних службовців до скоєння корупційних правопорушень під час виконання ними функцій держави. Також, в аналітичному звіті «Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні», підготовленого